

45^a Национална конференция на учителите по химия
Габрово, 25 – 27 октомври 2013 г.

ПРИМЕРЕН МОДЕЛ ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ НА КЛУБНА ДЕЙНОСТ В СРЕДНОТО ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНО УЧИЛИЩЕ

¹П. Галчева, ²А. Хинева

¹Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

²Математическа гимназия „Д-р Петър Берон“ – Варна

Резюме. Настоящата работа представя разработената от нас примерна структура на организацията на клубна дейност в средното училище. Изборът на избраната тематика се определя от необходимостта да се ангажира свободното време на учениците с активна извънкласна дейност, при което те да получат възможност да реализират собствените си потребности, да се стимулира мотивацията им и да се повиши ефективността на образователния процес. Разработеният примерен дидактически модел отразява целите, задачите, съдържанието и организацията на клубната дейност, които осигуряват развитието на познавателния интерес на учениците и формирането на важни ключови компетенции, необходими за успешна реализация в живота.

Keywords: cognitive interest, pedagogical model of club activities, key competences

На съвременния етап от развитието на обществото пред училището и другите образователни институции стои задачата за формиране на компетентни личности, способни свободно да се ориентират в бързо изменящия се свят, да притежават адаптивност, толерантност, демократичност, творческо мислене, висока гражданска отговорност и да подчиняват своето поведение и действия на общочовешките ценности. Колкото повече общественото развитие зависи от знанията на хората, от техния опит, умения, навици, от техните професионални и личностни качества, толкова по-голяма роля играе образованието. За съжаление в последните години интересът на учениците към ученето и особено към предметите от природонаучния цикъл все повече отслабва. Дори и учители с богат опит в областта на иновационните технологии трудно могат да задържат вниманието на учениците и да направят училището привлекателно място за тях. Това е една от причините Министерството на образованието и науката (МОН) да стартира проект УСПУХ, целта на който е:

„да се осмисли свободното време на учениците в държавни и общински училища, включително и на ученици с идентифицирана нужда от специфична подкрепа, както и на ученици с риск от отпадане и/или прояви на агресия и/или насилие, чрез участие в извънкласни и извънучилищни дейности“.¹⁾ Идеята на проекта е чрез включване на учениците във формите на извънкласна и извънучилищна дейност да се стимулират интересът и мотивацията им, да се повиши ефективността на образователния процес и училището отново да стане „желана територия“.

Извънкласната дейност е важен компонент на процеса на обучение. Участието в нейните форми може да задълбочи и разшири знанията и практическите умения на учениците, да създаде и поддържа интерес към предмета, да съдейства за развитие на толерантност, организираност, креативност, увереност в собствените възможности, умения за работа в екип. Една от формите на извънкласна дейност, подходяща за реализиране на тези възможности, е *клубът*. Актуалността и необходимостта от използване на тази форма в нашите условия се определя от факта, че по-голямата част от учениците са оставени сами да осмислят свободното си време. В този смисъл педагогически целесъобразно организираната работа в клуба изпълнява редица възпитателни функции. Тя съдейства за включване на учениците в разнообразни личностно значими дейности, обогатява жизнения им опит, развива интелектуалните, комуникативните, експресивните и инструменталните им способности. В условията на клубна работа учениците получават възможност да реализират собствените си потребности, да формират важни ключови компетенции, необходими за успешна реализация в живота.

В проучената от нас българска педагогическа и психологическа литература не намерихме описан модел за организиране на клубна дейност (Ангелова et al., 1994; Андреев, 1996; Петров, 1998; Петров & Атанасова, 2001 и др.). Информация за тази организационна форма липсва и в методическите пособия и практическите насоки за учителите. В източници на руски и английски език са предложени примери на конкретни тематични клубове, програмите на някои от клубовете и извършваните дейности, но и в тях не намерихме обобщен инвариантен модел за структурата на клубната дейност и начина, по който може да се организира тя в училище.²⁻⁶⁾ За нашата страна навярно единственото изключение е текст, озаглавен „Нов модел за организиране на извънкласната и клубна дейност“.⁷⁾

Липсата на адекватна информация безспорно би затруднило младите учители и студентите, завършващи педагогическите специалности, при опита им да организират и проведат клубна дейност в училище. Съществува и друга причина за подобно затруднение. Нашият опит показва, че при методическата подготовка на бъдещите учители акцентът се поставя главно върху урока, като основна организационна форма и неговите разновидности. Извънкласните организационни форми

присъстват само като малък елемент от теоретичното знание. За краткия период на педагогическата практика в училище студентите също нямат възможност да се запознаят с цялостната организация и провеждането на извънкласна дейност. Налага се изводът, че в настоящия момент педагогическата същност на клубната дейност у нас не е добре проучена и описана.

Необходимостта от преодоляване на посочените затруднения ни насочи към разработване на примерен модел за организиране на клубна дейност, при проектирането на който като изходна база послужи нашият опит с проверения в практиката клуб „Гибелни блаженства и здраве“, чиято организация е обект на друга разработка.

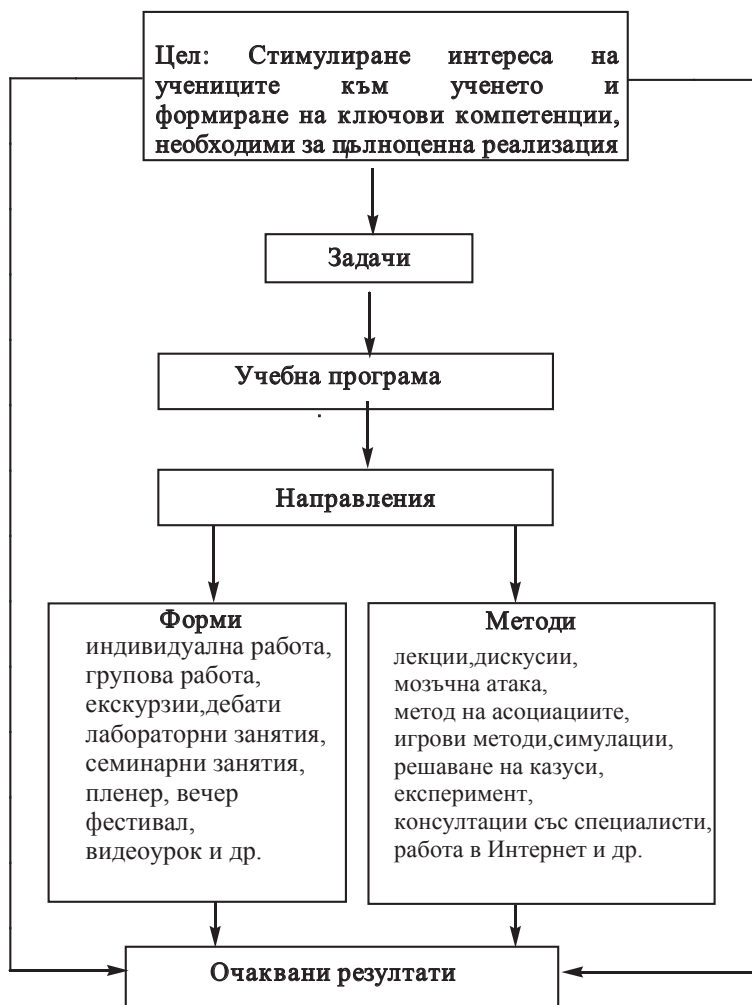
Структурата на модела е представена на фиг. 1.

Разработеният педагогически модел отразява целите, задачите, съдържанието и организацията на клубната дейност, позволяващи развитието на познавателния интерес, индивидуалните възможности и значимите личностни качества на учениците.

Терминът „клуб“ има английски произход и означава „обединение на хора“. В българския тълковен речник са представени две значения на термина. За настоящата работа по-подходящо е първото значение – „дружество, обединяващо хора от определен социален кръг, професия и т.н., които се събират обикновено всеки ден за разговор, четене на вестници, игра на шах и др.“ (Андрейчин et al., 2005).

Изхождайки от това определение, училищният клуб може да се охарактеризира като „обединение от ученици по интереси на доброволни начала, за извършване на разнообразна творческа или изследователска дейност“⁽⁷⁾ по предварително заявена тематика. Организацията на училищните клубове е сходна с тази на останалите извънкласни форми по отношение на оползотворяване на свободното време, липсата на утвърдени образователни стандарти, възможностите за усвояване на нови знания и умения в различна образователна среда, общуването между членовете, формите и методите на педагогическа дейност. Спецификата на клубната организация е в липсата на възрастови ограничения за участниците, възможността за реализиране на различни направления вътре в самия клуб, вариативността в избора на тематика, която може да не съответства на конкретно учебно съдържание.

Клубът има определена структура. Той се формира при спазване на редица принципи, най-важният от които е принципът за доброволно участие. За разлика от други извънкласни организационни форми в клуба могат да участват без ограничение ученици от различни възрастови групи, обединени от еднакви интереси, т.е. спазва се и принципът достъпност. В основата на клубната дейност стоят още принципи, предполагащи свободно общуване, уважение, сътрудничество, инициативност, самоуправление.

Фиг.1. Модел за организация на клубна дейност

Свободното общуване взаимно обогатява участниците, позволява на всеки да покаже своите личностни качества и творчески способности. Освен това клубната дейност създава възможност за осигуряване на по-тясно сътрудничество на училището, семейството и обществеността.

Целите и задачите на всеки конкретен клуб се определят от неговата тематика, участници и др. Най-общо всеки училищен клуб се създава с **цел** да стимулира

интереса и мотивацията на учениците и да съдейства за формиране у тях на важни ключови компетенции.

Задачите, които според нас трябва да стоят пред учителя, организиращ съответния клуб, в обобщен вид могат да се формулират по следния начин: (1) създаване на благоприятни условия за стимулиране на интереса и ангажиране на свободното време на учениците с цел предотвратяване на участието им в противообществени прояви; (2) апробиране на нови образователни програми и технологии; (3) подпомагане организацията и провеждането на учебно-възпитателния процес в училище; (4) стимулиране на учениците към непрекъснато обогатяване на знанията, уменията и компетенциите; (5) създаване на психолого-педагогически условия за развитие на инициативност, творчество, стремеж към самоусъвършенстване; (6) включване на учениците в социалнозначими дейности и развитие у тях на обществена ангажираност и активност; (7) включване в организацията и осъществяването на дейността на клуба на родители, социални партньори, представители на предприятия и др.

В зависимост от избраната тематика всеки клубен ръководител трябва да изготви учебна програма, в която да отрази темите на отделните занятия, формите, чрез които те ще се провеждат, и използваните при това технологии по отделните направления. Особено подходящи за клубната дейност са интерактивните и информационно-комуникационните технологии, които се реализират най-често чрез работа в група – дискусии, дебати, решаване на казуси, игрови методи. Много добри резултати дава и работата по проекти. При проектната дейност най-пълно може да се разгърне творчеството и самоинициативата на участниците, да се формират изследователски и експериментални компетенции.

Всеки клуб се създава с определена цел. Следователно при приключване на дейността му се очаква от учениците да постигнат *определени резултати*. В инвариантния, примерен дидактически модел те могат да се дефинират обобщено и да се конкретизират при реалната организация на определен тематичен клуб. Например: (а) придобити нови знания, умения и компетенции в съответното направление; (б) формирани умения за общуване с представители на различни възрастови групи; (в) формирани умения за работа в група; (г) формирани умения за експериментална дейност; (д) формирани умения за подбор и използване на информация; (е) формирани умения за планиране, самоорганизация, презентиране и др.

Каква организационно-методическа работа трябва да извърши учителят при създаване на клуба: (ж) на първо място да проучи интересите и потребностите на учениците, с цел определяне на тематиката на клубната дейност и направленията, в които тя ще се реализира; (з) да определи броя на участниците в направленията на клуба; (к) да разработи учебна програма по направленията на клубната дейност, с включени в нея форми, методи, очаквани резултати; (л) да постави обяви за клуба и рекламни

материали за предвижданите дейности в училището; (м) да потърси и осигури допълнително финансиране на клубната дейност – от училищното настоятелство, фирми и предприятия, неправителствени организации, общината и др.; (н) на първата среща да направи интересна демонстрация или презентация, с която да привлече вниманието на учениците и да събуди интереса им към следващите дейности; (о) да осъществи групиране на учениците по направления според интересите им, например за един клуб по химия направленията могат да бъдат: Екологична (Зелена) химия, Химия на храните, Битова химия, Химията в изкуството и литературата, Химията в медицината и др.; (п) да изготви график за провеждане на срещите; (р) да организира приемането на учебната програма, избор на председател на клуба и отговорници по направления, избор на име и емблема на клуба; (с) в зависимост от целите на клуба и изискванията на училището може да използва следното разпределение на времето по време на клубно занятие: 5 – 10 мин. за опознаване (в началото) и социални контакти (при следващите занятия), 5 – 10 мин. за административни въпроси и 40 мин. за планираните клубни дейности; (т) при предвиден лабораторен експеримент да подготви апаратура, стъклария, химикали; да запознае участниците с правилата за безопасност и да изиска подписите им в книга за инструктаж; (у) да подпомогне учениците при организиране на публична изява в края на годината – вечер, хепънинг, фестивал, изложба и др.; (х) да създаде портфолио, в което да се документират дейностите със снимки, сценарии, презентации, есета, брошури и др. форми на изява.

Участието в училищни клубове позволява на учениците да развиват интереса си към съответната научна област в неформална обстановка, без напрежение от оценяване, като разкрива значението на науката за ежедневието им живот и ги запознава с възможностите за бъдещи проучвания или работа в избраната от тях област.

Успехът на клубната дейност и постигането на целите ѝ зависят от майсторството на педагога и умението му да подбере актуална и привлекателна за учениците тематика, която може да стимулира и интереса им към учебната дейност, да поддържа партньорски отношения между участниците, да създаде творческа и доброжелателна атмосфера.

Благодарност. Тази статия се публикува в резултат на финансиране по проект № РД-08-264/14.03.2013 от Фонд „Научни изследвания“ на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“.

БЕЛЕЖКИ

1. <http://uspeh.mon.bg/>
2. <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=103672#1>
3. http://obrazovanie.zelenokumsk.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=85&Itemid=1

4. <http://www.school571spb.narod.ru/rybapol.html>
5. <http://barman-lub.edu.yar.ru/k.html> <http://barman-lub.edu.yar.ru/k.html%20>
6. http://portal.acs.org/portal/acs/corg/content?_nfpb=true&_pageLabel=PP_SUPERARTICLE&node_id=349&use_sec=false&sec_url_var=region1&__uuid=57c71ce5-795a-4a45-ac8c-2c39331f5941http://portal.acs.org/portal/acs/corg/content?_nfpb=true&_pageLabel=PP_SUPERARTICLE&node_id=349&use_sec=false&sec_url_var=region1&__uuid=57c71ce5-795a-4a45-ac8c-2c39331f5941
7. http://www.poi-2007br5.hit.bg/Margarita_Terziiska.htm

ЛИТЕРАТУРА

- Ангелова, В., Малчева, З., Генкова Л. (1994). *Методика на обучението по химия*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Андреев М. (1996). *Процесът на обучението. Дидактика*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Андрейчин, Л., Георгиев, Л., Илчев, С., Костов, Н., Леков, И., Стойков, С. & Тодоров, Ц. (2005). *Български тълковен речник*. София: Наука и изкуство.
- Петров, П. (1998). *Дидактика*. София: Веда Словена – ЖГ.
- Петров, П. & Атанасова, М. (2001). *Образователни технологии и стратегии на учене*. София: Веда-Словена-ЖГ.

EXEMPLARY MODEL OF CLUB ACTIVITIES IN SCHOOL

Abstract. The article presents an exemplary model of club activities, suitable for the secondary schools in Bulgaria. The structure of the model is carefully described. The goals of such activities in school are formulated. Some useful recommendations to teachers are listed.

✉ **Dr. P.Galcheva, Assoc. Prof.**

Department of General Chemistry
University of Shumen
115, Universitetska Str.
9700 Shumen, Bulgaria
E-mail: pgalcheva@abv.bg

✉ **Ms. A. Hineva, chemistry teacher**

Secondary School of Mathematics “Dr. P. Beron”
Chayka, Aleya Akad. Nikola Obreshkov
9010 Varna, Bulgaria
E-mail: anthineva@gmail.com